

Lausunto 17.10.2017

HE 106/2017 vp / Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

On perin kummallista, että erityisesti julkisin varoin ylläpidettyjen taidemuseoiden ja muiden instituutioiden tiloissa pidetyissä näyttelyissä kaikki muut järjestelyihin ja esillepanoon osallistuvat henkilöt saavat korvauksen tekemästään työstä paitsi koko toiminnan alkutuottaja ja näytteille asetettavien teosten tekijä, itse taiteilija. Yhteiskunnassa harvan muun oletetaan tekevän työnsä lähtökohtaisesti ilmaiseksi. Tilannetta ei voi perustella sillä, että taiteilijat saavat apurahoja. Vain hyvin pieni joukko taiteilijoita pystyy elämään apurahojen turvin. Taiteellisen työn merkitys katsotaan ilmeisesti sen verran vähäiseksi, ettei siitä tarvitse maksaa minkäänlaista korvausta.

Taiteellisen työn arvo noteerataan kyllä sitten kun teosten omistajat, usein tekijän itsensä kuoltua, saavat teosten myynnistä summia, jotka ovat yleensä tuttuja vain lottovoittajille. Myös tällaisessa lottovoittajatilanteessa jätetään useimmiten huomiotta työn elämykselliset, henkiset ja yhteiskunnalliset arvot kansallisen identiteetin ja itsetunnon rakentajana. Nämä arvot ovat kuitenkin pitkällä aikavälillä kaikkein keskeisimpiä: ilman kansallista yhtenäisyyttä, yhteistä arvopohjaa ja identiteettiä ei mikään yhteiskunta menesty. On siis vähintäänkin oikeudenmukaista, että näyttelykorvausjärjestelmä valmistellaan, testataan ja otetaan käyttöön mahdollisimman pikaisesti ja taideinstituutiot velvoitetaan budjetoimaan korvaukset osaksi vuotuista toimintaansa. Lisäksi kannattaa harkita järjestelmän rahoittamista työllistämisbudjetista. Korvauksen maksaminen työstä on kuitenkin tehokkaampaa rahan käyttöä kuin työttömyyden tukeminen.

Esiintyvien taiteilijoiden allianssimallista tukijärjestelmästä on Ruotsissa saatu positiivisia kokemuksia jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajalta. Järjestelmä ottaa huomioon silpputyöläisten siirtymävaiheet uusiin projekteihin sekä ajoittaiset työttömyysjaksot. Korvaukset on pystytty pitämään asiallisella tasolla, eikä sosiaali- ja eläketurvaan synny merkittäviä aukkoja. Myös erilaisia jatkokoulutusmahdollisuuksia on onnistuttu sisällyttämään kokonaisuuteen. Negatiivisena asiana voidaan kuitenkin pitää sitä, että järjestelmään eivät pääse mukaan marginaalin laidalla toimivat taiteilijat, vaan se koskee lähinnä etabloitunutta ”keskiluokkaa”, jonka työllisyysaste on vähintäänkin keskitasoa. Ruotsin allianssissa on mukana 160 esiintyvää taiteilijaa teatterin, filmin ja tanssin alalta. Sen laajenemismahdollisuuksia muillekin taidealoille selvitetään.

Järjestelmä on ehdottomasti kokeilemisen ja kehittämisen arvoinen. Ruotsissa se on toteutettu yritysmaailmisena koalitionana, joka saa valtion tukea. Vaikka allianssijärjestelmä koskeekin taidealaa, se pitäisi nähdä pikemminkin työllisyyttä tukevana toimintana kuin suorana taiteen tukena. Sitä ei siis pidä rahoittaa kulttuuribudjetista. Paitsi tietysti siinä tapauksessa, että budjettiin saadaan sitä varten erillinen lisämääräraha.

Ilkka Niemeläinen
säveltäjä
puheenjohtaja, Forum Artis ry